

Utrikesutskottets betänkande 2024/25:UU3

Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse om Riksrevisionens rapport om Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering (RiR 2024:4). I betänkandet finns fyra särskilda yttranden (S, V, C, MP).

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Behandlade förslag

Skrivelse 2024/25:4 Riksrevisionens rapport om Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Riksrevisionens granskning.....	5
Särskilda yttranden	12
1. Riksrevisionens granskning (S)	12
2. Riksrevisionens granskning (V)	12
3. Riksrevisionens granskning (C).....	13
4. Riksrevisionens granskning (MP).....	14
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Skrivelsen.....	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2024/25:4 till handlingarna.

Stockholm den 14 november 2024

På utrikesutskottets vägnar

Aron Emilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Aron Emilsson (SD), Morgan Johansson (S), Yasmine Eriksson (SD), Olle Thorell (S), Margareta Cederfelt (M), Linnéa Wickman (S), Joar Forssell (L), Tomas Eneroth (S), Magnus Bertsson (KD), John E Weinerhall (M), Jacob Risberg (MP), Stefan Olsson (M), Katarina Tolgfors (M), Lotta Johnsson Fornarve (V), Anna Lasses (C) och Fredrik Saweståhl (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2024/25:4 Riksrevisionens rapport om Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering (RiR 2024:4).

Den 3 oktober 2024 fick utskottet en föredragning om granskningen från riksrevisor Christina Gellerbrant Hagberg. Den 15 oktober gav statssekreterare Diana Janse en föredragning om skrivelsen. Den 22 oktober fick utskottet en föredragning från Sidas generaldirektör, Jakob Granit, om granskningen.

Bakgrund

Riksrevisionen överlämnade rapporten till riksdagen den 19 mars 2024 enligt 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet. Syftet med granskningen har varit att granska om regeringens, EBA:s och Sidas uppföljning och utvärdering av Sveriges internationella bistånds resultat är effektivt utformad.

Riksdagen överlämnade Riksrevisionens rapport till regeringen den 19 mars 2024. Med anledning av rapporten överlämnade regeringen skrivelsen Riksrevisionens rapport om Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering (skr. 2024/25:4). Inga följdmotioner väcktes med anledning av skrivelsen.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen har redovisat i rapporten Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering (RiR 2024:4).

Utskottets överväganden

Riksrevisionens granskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2024/25:4 till handlingarna.

Jämför särskilt yttrande 1 (S), 2 (V), 3 (C) och 4 (MP).

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat om regeringens och Sidas uppföljning och utvärdering av biståndets resultat är effektivt utformad. Sveriges internationella bistånd uppgår till 56 miljarder kronor per år och riksdagen har återkommande betonat vikten av att följa upp biståndets resultat.

Riksrevisionens övergripande bedömning är att regeringens och Sidas uppföljning och utvärdering av biståndets resultat i vissa delar är effektivt utformad. Riksrevisionens granskning visar att Sida och Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) bidrar med en stor mängd information om biståndets resultat till regeringen. Riksrevisionen konstaterar dock i sin granskning att det utifrån regeringens rapportering till riksdagen är svårt att bedöma biståndets resultat i relation till det övergripande målet för biståndet och att det är oklart i vilken utsträckning resultaten bidrar till regeringens utformning av biståndet. Riksrevisionen fastslår i sin granskning att de identifierade bristerna leder till att riksdagen inte får tillräcklig insyn i biståndets resultat samt att de resurser som läggs på uppföljning och utvärdering riskerar att användas ineffektivt.

Regeringen styr biståndet genom över 60 strategier som spänner över många länder, tematiska områden och olika slags verksamheter. Rapporteringen om biståndets resultat är resurskrävande och delvis otydlig. Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att riksdagen behöver ändamålsenliga beslutsunderlag och att styrningen av biståndet ska vara verksamhetsanpassad. Sida behöver få bästa möjliga förutsättningar för att fullgöra sitt uppdrag, och inte tyngas av en alltför stor rapporteringsbörda. Riksrevisionen bedömer därför att regeringen behöver göra en översyn av biståndets uppföljning, utvärdering, rapportering och styrning.

Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att det är svårt att bedöma resultatet av biståndet mot riksdagens uppsatta mål utifrån regeringens resultatredovisning av biståndet. Riksdagen har länge efterfrågat bättre redovisning, och på senare år särskilt en tydligare koppling mellan resultatanalysen och politikens inriktning. Riksrevisionen anser att utformningen av regeringens resultatredovisning till riksdagen inte är anpassad till ett komplext område som biståndet. Riksrevisionen bedömer därför att regeringen bör utveckla redovisningen av biståndet till riksdagen.

Regeringens utformning av biståndet genom strategier och anslag utgår till stor del från politiska prioriteringar och andra aspekter. Resultat kan ha betydelse i sådana beslut, men det går inte att följa om så är fallet. Riksrevisionen konstaterar att politiska avvägningar är en ofrånkomlig del av biståndspolitikens utformning. Samtidigt är det viktigt att biståndet utformas utifrån en analys av de resultat som har uppnåtts, i enlighet med riksdagens önskemål. Därför bör regeringen se till att utformningen av biståndet utgår från en sådan analys och att UD har förutsättningar för att bidra till den analysen.

Sida lägger ned mycket arbete på att följa upp insatser. Uppföljningen ger Sida en stor mängd information om insatserna, inklusive information om insatsernas resultat. Sida använder den informationen till att utforma och löpande justera biståndsinsatser för att bidra till strategimål. För att nå målen på strateginivå bedömer dock Riksrevisionen att Sida behöver ytterligare information om de långsiktiga effekterna av Sidas bistånd.

Riksrevisionen anser att Sida inte samlar in information om sina insatser och strategier på ett systematiskt sätt. Riksrevisionen konstaterar att information om de långsiktiga effekterna av Sidas bistånd kan leda till viktiga justeringar av Sidas utformning av biståndet, och dessutom bör vara av intresse för regeringen, riksdagen och allmänheten. Därför behöver Sida hämta in sådan information på ett strategiskt sätt.

Granskningen visar att EBA:s studier bidrar med användbar kunskap som regeringen har använt till viss del bl.a. i regeringens rapportering till riksdagen. EBA är en kommitté under regeringen och kan därmed aldrig vara helt oberoende från regeringen men Riksrevisionen bedömer att EBA i praktiken ändå har ett stort mått av oberoende i relation till regeringen. Därmed uppfyller EBA riksdagens önskemål om en oberoende granskare av biståndet. Riksrevisionen konstaterar samtidigt att EBA:s styrande dokument i vissa delar är otydliga, bl.a. när det gäller hur beslut ska fattas inom EBA, och inte i tillräcklig utsträckning säkerställer att EBA hanterar eventuella frågor om jäv och opartiskhet på ett korrekt sätt.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen. Gör en översyn av biståndets uppföljning, utvärdering, rapportering och styrning, för att säkerställa att alla delar hänger ihop i en genomtänkt helhet. I det ingår för regeringen att se till att:

- Utveckla nuvarande redovisning av biståndets resultat till riksdagen och säkerställa att kopplingen mellan en analys av uppnådda resultat och politikens inriktning blir tydligare.
- Utformningen av biståndet i högre grad utgår från en analys av de resultat som har uppnåtts.
- Regeringens beställning av resultatinformation är koncentrerad till strategiskt viktiga områden så att den totala rapporteringen inte överstiger behovet.

- Förtydliga EBA:s och Sidas roller i att hämta in och rapportera om biståndets långsiktiga effekter.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till Sida:

- Arbeta mer strategiskt och selektivt med utvärdering som verktyg för att hämta in information om långsiktiga effekter av insatser, portföljer, stödområden och strategier.
- Säkerställ att det finns förutsättningar för att följa upp och utvärdera långsiktiga effekter inom de insatser, portföljer, stödområden och strategier där Sida eller regeringen bedömer att det är relevant.
- Utveckla stödet till Sidas medarbetare när det gäller att bedöma när det är relevant att göra utvärderingar av insatser och strategier, och vad utvärderingarna i så fall ska fokusera på. Det blir särskilt viktigt när det gäller bedömningar av när Sida ska göra utvärderingar av biståndets långsiktiga effekter.

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till EBA:

- Se över styrande dokument så att det i alla delar är tydligt hur beslut ska fattas, och för att säkerställa att frågor om jäv och opartiskhet hanteras på ett korrekt sätt.

Skrivelsen

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och håller i allt väsentligt med om de övergripande iakttagelserna. Regeringen delar Riksrevisionens betoning av vikten av god styrning, uppföljning, utvärdering och rapportering av Sveriges internationella bistånd.

Regeringen anser att resultatrapportering och utvärderingar är centrala för att dra lärdomar om biståndet. Regeringen fastslår också i skrivelsen att verksamhet som finansieras av biståndsmedel ska genomsyras av tydliga krav på resultat, effektivitet, långsiktighet och transparens. I regeringens strategiska inriktning Bistånd för en ny era presenteras åtgärder för att avhjälpa brister i styrningen av biståndet som regeringen har identifierat. Regeringen har inlett arbetet med att åtgärda dessa, bl.a. genom att besluta om ett antal uppdrag till Sida.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att uppföljning och utvärdering av det internationella biståndet är utmanande. Biståndets verksamhet spänner över vitt skilda geografiska, tematiska och organisatoriska kontexter. Regeringen anser därför att styrningen behöver vara kontextanpassad, vilket bl.a. förutsätter anpassning av strategimålen. Regeringen noterar att Riksrevisionen delar regeringens bedömning att det behövs förändringar för tydligare redovisning av det svenska utvecklingsbiståndets långsiktiga resultat och effekter.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att resultatredovisningen till riksdagen behöver vidareutvecklas. Som regeringen aviserar i

Bistånd för en ny era har ett arbete nu inletts i syfte att förenkla, förbättra och förtydliga resultatredovisningen.

Regeringen instämmer vidare i Riksrevisionens bedömning att formatet för resultatrapportering genom budgetpropositionen är utmanande för ett så komplext och brett verksamhetsområde som biståndet. Samtidigt betonar regeringen att även om verksamheten inom utgiftsområdet är bred får det inte stå i vägen för en strävan mot en rättvisande resultatredovisning till riksdagen, i enlighet med budgetlagens krav och riksdagens behov. Regeringen gör bedömningen att resultatredovisningen till riksdagen kan utvecklas i alla led. EBA har tidigare i år publicerat en fördjupad studie av resultatredovisningen till riksdagen Det är resultatet som räknas – För en bättre resultatredovisning av biståndet (EBA 2023:4), som kan utgöra ett underlag i regeringens utvecklingsarbete på området.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att politiska prioriteringar och bedömningar är centrala element i utformningen av biståndet. Riksrevisionen framhåller samtidigt att det är viktigt att biståndet i högre grad utformas utifrån en analys av de resultat som uppnåtts. Regeringen menar dock att uppnådda resultat är en av flera bedömningsgrunder för utformningen av biståndet. Det är väsentligt att också beakta andra faktorer som de lokala behoven i mottagarländerna, omvärldsförändringar och strategiska svenska intressen. Regeringen menar att politiska prioriteringar bör fortsätta vara viktiga faktorer i utformningen av det svenska biståndet.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens rekommendation att se över biståndsrapporteringen, hur information om långsiktiga effekter av biståndet kan komma in i den rapporteringen, och hur resultatrapportering kan bidra till att utveckla biståndet utan att skapa en alltför krävande rapporteringsbörda. Samtidigt noterar regeringen Riksrevisionens iakttagelse att Sida i lägre grad rapporterar om långsiktiga effekter. Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att det är angeläget att ha kunskap om de långsiktiga effekterna av biståndet, inte minst för att stärka informationsunderlaget i utformningen av biståndet.

Sedan Riksrevisionens granskning inleddes har regeringens arbete fortsatt, bl.a. genom det reformarbete av styrningen av det internationella biståndet som regeringen har initierat. Regeringen ser nu över hela biståndsverksamheten genom den nya strategiska inriktningen Bistånd för en ny era och ställer krav på resultat, effektivitet, långsiktighet och transparens. Regeringen avser att fortsätta utveckla och förtydliga styrningen av det svenska biståndet. Några av de åtgärder som redan har vidtagits eller kommer att vidtas redovisas nedan.

Regeringen avser att se över riktlinjerna för utformande av strategier inom svenskt utvecklingssamarbete i syfte att utveckla mål- och resultatstyrningen. Vidare avser regeringen att minska antalet länder där Sverige verkar med bilateralt utvecklingssamarbete till högst 30 och har fattat beslut om att fasa ut samarbetet med ett antal länder. Regeringen har för avsikt att besluta om en ny strategi för Sveriges samlade bistånd genom multilaterala organisationer,

vilken tydliggör regeringens mål och prioriteringar och inkluderar åtgärder för en mer strategisk styrning av det multilaterala biståndet. Bland annat avvecklas de separata organisationsstrategierna, som tidigare uppgick till 24 stycken. Färre strategier möjliggör en mer fokuserad beställning av resultatinformation. Regeringen ser över förordningen (2010:1080) med instruktion för Sida i syfte att bl.a. tydliggöra myndighetens uppgifter i frågor som rör resultat inklusive mer långsiktighet, effektivitet och transparens.

Vidare ser regeringen över biståndsrapporteringen, hur information om långsiktiga effekter av biståndet kan inhämtas och hur resultatrapportering kan bidra till att utveckla biståndet, utan att skapa en alltför krävande rapporteringsbörda för biståndsaktörer och myndigheter. Ett arbete har inletts i syfte att förenkla, förbättra och förtydliga regeringens resultatredovisning till riksdagen. Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2024 (UD2023/18154) gett Sida i uppdrag att redovisa myndighetens arbete med att utveckla kvalitativa och kvantitativa indikatorer för biståndsverksamheten. Mot bakgrund av Riksrevisionens rapport (RiR 2022:9) har regeringen gett Sida i uppdrag att särskilt redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att öka och stärka transparensen vid val av samarbetspartner och biståndsform. För att stärka uppföljningen och utvärderingen av biståndet har regeringen också för avsikt att ge Sida i uppdrag att säkerställa att regeringens tematiska prioriteringar går att följa på webbsidan OpenAid och att det går att se hur mycket medel som sammantaget tillförs varje tematiskt område i respektive land.

Regeringen har gett Sida i uppdrag att årligen fram till 2026 redovisa hur myndigheten, inom ramen för Sveriges medordförandeskap i det globala partnerskapet för effektivt utvecklingssamarbete (GPEDC), har arbetat för effektivitet med fokus på resultat-, transparens-, antikorrupsions- och utvärderingsfrågor.

Regeringen avser vidare att fortsätta att stärka den systematiska användningen av EBA:s studier och rapporter för lärande, beslutsfattande och rapportering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen betonat vikten av att biståndsmedel används effektivt och att de insatser som görs bidrar till att uppfylla det mål för utgiftsområde 7 som riksdagen har fastställt: att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Kravet på effektivitet i hanteringen av biståndsmedel gäller inte bara de som utför insatserna eller mottagande länder och organisationer, utan även det sätt på vilket resurserna fördelas, hanteras och följs upp i Sverige. Utskottet välkomnar därför Riksrevisionens granskning.

Riksrevisionen har granskat om regeringens och Sidas uppföljning och utvärdering av biståndets resultat är effektivt utformad. Utskottet noterar att Riksrevisionens övergripande bedömning är att regeringens och Sidas

uppföljning och utvärdering av biståndets resultat i vissa delar är effektivt utformad. Vidare konstaterar Riksrevisionen att det utifrån regeringens rapportering till riksdagen är svårt att bedöma biståndets resultat i relation till det övergripande målet för biståndet och att det är oklart i vilken utsträckning resultaten bidrar till regeringens utformning av biståndet.

Det svenska biståndet befinner sig i en förändringsprocess. Regeringen beslutade den 14 december 2023 om en reformagenda för biståndet, Bistånd för en ny era. Riksrevisionens granskning av det internationella biståndet publicerades den 19 mars 2024.

Utskottet noterar att Riksrevisionen fastslår i sin granskning att de identifierade bristerna leder till att riksdagen inte får tillräcklig insyn i biståndets resultat samt att de resurser som läggs på uppföljning och utvärdering riskerar att användas ineffektivt. Utskottet noterar också att Riksrevisionen gör bedömningen att rapporteringen om biståndets resultat är resurskrävande och delvis otydlig samt att Sida behöver få bästa möjliga förutsättningar för att fullgöra sitt uppdrag och inte tyngas av en allt för stor rapporteringsbörda. Riksrevisionen gör därför bedömningen att regeringen behöver göra en översyn av biståndets uppföljning, utvärdering, rapportering och styrning. Utskottet vill understryka att utvecklad uppföljning, utvärdering och tydligare resultatfokus bidrar till att säkerställa att biståndet ligger i linje med svenska intressen som att t.ex. stötta mänskliga rättigheter och sexuell reproduktiv hälsa och rättigheter m.m.

Utskottet välkomnar att regeringen i skrivelse 2024/25:4 anför att de kontinuerligt arbetar med att utveckla verksamheten i den riktning som Riksrevisionen rekommenderar. Detta framgick även av statssekreterare Diana Janses föredragning i utrikesutskottet den 15 oktober 2024, där hon informerade om att regeringen ser över styrning och uppföljning såväl bilateralt som multilateralt så att alla delar hänger ihop i en genomtänkt helhet. Biståndets trovärdighet gynnas av tydlighet, transparens och att medel för utvecklingsbistånd används effektivt och med fokus på resultat.

Utskottet välkomnar att regeringen avser att förbättra resultatredovisningen till riksdagen samt noterar att regeringen inlett ett arbete i den nya reformagendan, Bistånd för en ny era, för att förenkla, förbättra och förtydliga resultatredovisningen.

Utskottet välkomnar att regeringen i Bistånd för en ny era ser över antalet strategier och mål. Det framgår av regeringsskrivelsen att regeringen ser över riktlinjerna för utformande av strategier inom svenskt utvecklingssamarbete i syfte att utveckla mål- och resultatstyrningen. Mål- och resultatstyrningen i strategier utvecklas samtidigt genom att regeringen avser att se över antalet mål i strategierna, strategiernas detaljeringsnivå och nivån för övriga styrsignaler. Regeringen avser att minska antalet länder där Sverige verkar med bilateralt utvecklingssamarbete till högst 30. Beslut har redan tagits.

Utskottet noterar att regeringen, enligt skrivelsen (s. 3 avsnitt 1), valt att i skrivelsen endast behandla iakttagelser som rör regeringen medan

rekommendationer som riktar sig till Sida och EBA inte behandlas i skrivelsen. Utskottet önskar med anledning av detta framhålla följande.

I 9 kap. 19 § riksdagsordningen (RO) anges att regeringen ska redovisa vilka åtgärder regeringen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av iakttagelserna i granskningsrapporten. Utskottet konstaterar att det i 9 kap. 19 § RO inte står särskilt om rekommendationer till granskad myndighet. Däremot talas i förarbetena (framst. 2009/10:RS4) om att regeringen ska lämna en skrivelse till riksdagen där man redogör för vilka åtgärder regeringen och myndigheterna vidtagit eller avser att vidta med anledning av granskningen. Både finansutskottet och konstitutionsutskottet (bet. 2009/10:KU17) framhöll vikten av att regeringen är tydlig och utförlig i sina skrivelser med anledning av Riksrevisionens iakttagelser. För att ge goda förutsättningar för detta förlängdes regeringens svarstid för Riksrevisionens granskningar från tre till fyra månader.

Utskottet noterar, till skillnad mot vad regeringen anfört att regeringen i avsnitt 5.2 och 6.2 lämnar bedömningar av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer gentemot Sida respektive EBA.

Utskottet välkomnar vidare att Riksrevisionen rekommenderar Sida att arbeta mer strategiskt och selektivt med utvärdering som verktyg för att inhämta information om långsiktiga effekter av insatser, portföljer, stödområden och strategier. Vidare rekommenderas att Sida ska säkerställa att det finns förutsättningar för att följa upp och utvärdera långsiktiga effekter inom de insatser, portföljer, stödområden och strategier där Sida eller regeringen bedömer att det är relevant. Sida informerade om Riksrevisionens rekommendationer i en föredragning i utskottet den 24 oktober 2024 samt informerade om arbetet framöver. Bland annat arbetar Sida med en central utvärderingsplan och gör en översyn av insatshanteringsregeln och statistikhanteringen.

När det gäller rekommendationerna till EBA anser utskottet att deras arbete behöver tas till vara fullt ut och slå igenom när det gäller utvecklingen av ett effektivare och träffsäkrare bistånd som ger resultat och är lättare att följa och utvärdera.

Utskottet avser att återkomma till frågan om resultatuppföljning inom biståndet (utg.omr. 7) i betänkande 2024/25:UU2. Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelse 2024/25:4 till handlingarna.

Särskilda yttranden

1. Riksrevisionens granskning (S)

Morgan Johansson (S), Olle Thorell (S), Linnéa Wickman (S) och Tomas Eneroth (S) anför:

Socialdemokraterna välkomnar Riksrevisionens granskning av hur svenska biståndsmedel används och förvaltas. Behovet av en tydligare redovisning och rapportering till riksdagen och uppföljning av långsiktiga effekter av biståndet är uppenbart. Vi är positiva till Riksrevisionens rekommendationer om ökad uppföljning och transparens men anser att åtgärder för detta måste vidtas utan att biståndsaktörernas handlingsutrymme begränsas. Regeringen måste säkerställa att Sveriges bistånd och utrikespolitiska insatser fortsätter att bidra till demokratisering, fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i världens mest utsatta länder.

Socialdemokraterna är kritiska till de senaste förslagen om neddragningar inom biståndet och regeringens ensidiga fokus på närområdet och Europa samt att regeringen bortser från internationellt erkända principer för bistånd, såsom OECD-DAC:s riktlinjer. Ett minskat internationellt engagemang och bistånd gör världen och därmed Sverige farligare. Ett generöst, ändamålsenligt och effektivt bistånd bidrar till ett tryggare och säkrare samhälle för alla. En omvärld med mindre fattigdom och färre konflikter gör Sverige tryggare. En stark och effektiv biståndspolitik bidrar till att främja svenska intressen. Arbete för alla människors lika värde internationellt och i Sverige förstärker varandra.

Socialdemokraterna står fast vid att Sveriges engagemang för internationellt bistånd är en fråga om global solidaritet och en avgörande del av vårt utrikespolitiska ansvar. Vi utgår från att regeringen säkerställer att Riksrevisionens rekommendationer används för att förbättra, snarare än begränsa, Sveriges biståndsinsatser och globala åtaganden.

2. Riksrevisionens granskning (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V) anför:

Vänsterpartiet välkomnar Riksrevisionens granskning av Sveriges Internationella bistånd och instämmer i vikten av en tydligare redovisning och rapportering till riksdagen, särskilt när det gäller de långsiktiga effekterna av biståndet. Vi vill dock betona att det svenska biståndet fått mycket gott betyg vid internationella jämförelser och ofta framhållits som ett exempel på ett bra bistånd. Svenskt bistånd har bl.a. fått goda betyg i OECDs granskning.

Riksdagens övergripande mål för biståndet är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck, och vi oroas därför av att regeringen i reformagendan i allt för hög utsträckning

betonar vikten av att biståndet ska gynna svenska intressen som handel och näringsliv. Vi vill betona att biståndet i första hand ska gynna mottagaren och inte givaren.

Regeringen säger sig vilja öka transparensen, effektiviteten och kvaliteten i biståndet, men det stämmer dåligt överens med att regeringen tidigare avskaffade informationsstödet till civilsamhällets organisationer. Ett stöd som till stor del användes för att granska och sprida kunskap om det svenska biståndet. Det stämmer också dåligt med det faktum att allt mer biståndspengar används för kostnader som inte är bistånd, som det stöd som går till inhemska kostnader för integration för ukrainska flyktingar på 893 miljoner kronor. Medel som tas från biståndet trots att det uttryckligen strider mot OECD/DACs regelverk för vad som får räknas som bistånd. Migrationsverket får också en stor summa från biståndet och blir därmed en av de största biståndsmottagarna.

Regeringen har även aviserat att medel ska tas från biståndet för att bekosta återvändande, utan att vara tydliga med vilken typ av återvändandekostnader som kan finansieras med internationellt bistånd. Enligt OECD:s regelverk kan enbart frivilligt, tryggt och värdigt återvändande av flyktingar från ett utvecklingsland till ett annat vara biståndsverksamhet. Återvandring från Sverige kan aldrig någonsin finansieras med någon form av biståndsmedel. Att allt mer bistånd används för att bekosta sådant som inte är bistånd bidrar inte till målet om minskad fattigdom och förtryck. Istället ser vi hur regeringen låter världens fattiga betala för dyra migrationspolitiska reformer.

Att regeringen och Sverigedemokraterna redan tidigare övergett enprocentsmålet och ytterligare sänker biståndet i en tid när den extrema fattigdomen ökar och behoven är som allra störst är ett slag mot de människor som har det allra svårast. Det är djupt oroande att regeringen lämnar fyra strategier till några av de fattigaste och mest utsatta människorna i världen som Kambodja, Mali, Sydsudan och Burkina Faso. Det bidrar inte heller till måluppfyllelsen om att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Det finns inte heller några garantier för att färre strategier bidrar till att öka transparensen, effektiviteten och kvaliteten i det svenska biståndet.

3. Riksrevisionens granskning (C)

Anna Lasses (C) anför:

Centerpartiet välkomnar Riksrevisionens granskning av Sveriges internationella bistånd och känner i stora drag igen den beskrivning som ges, såväl när det kommer till behovet av en tydligare redovisning och rapportering till riksdagen, som när det kommer till bristen på tydlig redovisning och uppföljning av långsiktiga effekter av biståndet.

Riksdagens övergripande mål för biståndet är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Centerpartiet har tidigare lyft fram problematiken med att regeringens

reformagenda till alltför stor del utgår från svenska intressen snarare än att fokusera på mottagarens behov. Centerpartiet känner därtill en stor oro över de metoder som regeringen nu väljer för att genomföra målen i reformagendan. Istället för att fokusera på långsiktighet betonas snabba synbara effekter och kortare projektider. Detta riskerar att flytta resurser från projekt som ger stor effekt över lång tid till projekt som ger tillfälliga effekter i närtid. Därtill knyter regeringen biståndet till migrationspolitiken vilket erfarenheter i andra länder visar har ingen eller marginell effekt för att nå biståndets mål.

Vi anser också att det är problematiskt att andelen utvecklingsbistånd minskar. Det sker samtidigt som det sker en naturlig fokusering på närområdet till följd av Rysslands fullskaliga krig mot Ukraina, och samtidigt som regeringen frångått målet om 1 procent av BNI. Sammanlagt innebär detta betydligt färre möjligheter till långsiktiga projekt i de allra mest utsatta länderna och områden utanför Europa. Det är olyckligt i en omvärld som präglas av en negativ demokratiutveckling där respekten för mänskliga rättigheter minskar, inte minst kvinnors och hbtqi-personers rättigheter och möjligheter, samtidigt som fattigdomen och konflikterna ökar. Det sker dessutom samtidigt som många andra stora givarländer gör samma manöver som den svenska regeringen. Det lämnar fältet öppet för aktörer som inte är intresserade av vare sig mänskliga rättigheter eller en demokratisk utveckling.

Sammantaget riskerar regeringens arbetssätt att minska långsiktigheten i biståndet och det blir därför än viktigare att de råd som Riksrevisionen ger följs för att så snabbt som möjligt kunna förändra och lägga om metoder som motverkar riksdagens övergripande mål med det svenska biståndet: att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

4. Riksrevisionens granskning (MP)

Jacob Risberg (MP) anför:

Det råder en stor enighet mellan Riksrevisionen, regeringen och riksdagens partier: Biståndet ska vara effektivt och möjligheten att följa upp biståndets resultat mot målet att bidra till bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck behöver förbättras. Detta håller även Miljöpartiet med om. Låt oss också påminnas om att svenskt bistånd redan är ett av världens bästa när det kommer till transparens, effektivitet och måluppfyllelse. Det finns många internationella undersökningar och mätningar som visar på det, bl.a. får Sverige toppbetyg av OECD.

Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att det utifrån regeringens rapportering till riksdagen är svårt att bedöma biståndets resultat i relation till det övergripande målet för biståndet och att det är oklart i vilken utsträckning resultaten bidrar till regeringens utformning av biståndet. Regeringen menar dock att just uppnådda resultat är en av flera bedömningsgrunder för utformningen av biståndet. Regeringen menar att man också måste beakta andra faktorer som de lokala behoven i mottagarländerna,

omvärldsförändringar och strategiska svenska intressen. Regeringen menar att politiska prioriteringar bör fortsätta att vara viktiga faktorer i utformningen av det svenska biståndet.

Trots regeringens stora fokus på transparens, resultat och effektivitet delar man alltså inte Riksrevisionens bild av att biståndets resultat i högre grad bör utformas utifrån en analys av de resultat som uppnåtts mot målet att minska fattigdom och förtryck. Istället vill man att svenska politiska intressen ska få styra. Detta illustreras väl genom regeringens reformagenda: Där tidigare alla politikområden, genom Agenda 2030, varit ålagda att bidra till en hållbar global utveckling, ska nu i stället biståndet bidra till andra politikområden som handel, migration och tillväxt.

Effekterna av detta ser vi i regeringens budget, där Migrationsverket blir en av de största biståndsmottagarna. Vissa av medlen som tilldelats Migrationsverket ligger helt utanför biståndsdefinitionen, exempelvis 893 miljoner kronor i integrationskostnader som tas från biståndet trots att det är uttryckligen uteslutet ur OECD/DAC:s biståndsdefinition. Andra delar bortser från det syfte och de försiktighetsprinciper som finns inbyggda i DAC-direktiven om inhemska flyktingkostnader.

Att mer biståndsmedel slussas ut ur det som kan räknas som bistånd bidrar självklart inte till måluppfyllelsen om minskad fattigdom och förtryck. Istället för ökad effektivitet av biståndsmedlen ser vi snarare att regeringen låter världens fattiga betala för dyra migrationspolitiska reformer.

I samma anda har regeringen aviserat att antalet bilaterala samarbetsländer ska minska till 30. Regeringen har dock inte presenterat hur avvägningarna ska göras för att åstadkomma denna minskning. Inte heller har vi fått del av någon konsekvensanalys för de utfasningar som redan aviserats. År 2024 avslutas exempelvis utvecklingsstödet till Sydsudan. Sydsudan ligger i botten på FN:s rankning över utveckling, Human Development Index. Utvecklingsbiståndet till Sydsudan har gått från 434 miljoner kronor till 0 kronor på två år. Den här snabba avvecklingen görs trots att biståndet gör stor skillnad på plats, trots att det inte finns andra länder som kliver in när Sverige lämnar och trots att landet är i en extremt känslig situation inför valet i december. Detta torde gå stick i stäv med regeringens ambition om att lokala behov i mottagarländerna och omvärldsförändringar ska vara vägledande för biståndets utformning, såväl som att uppnå biståndets mål. Hur regeringen trots detta landat i slutsatsen att fasa ut biståndet får inte riksdagen ta del av.

Miljöpartiet välkomnar Riksrevisionens rapport och slutsatser. Vi måste alltid sträva efter att förbättra svenskt bistånd. Men målet med att förbättra såväl den faktiska effekten som rapporteringen av resultat måste alltid kopplas till de vedertagna principerna för biståndseffektivitet och målet att bidra till bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2024/25:4 Riksrevisionens rapport om Sveriges internationella bistånd – uppföljning, utvärdering och rapportering.